

A lírikus árnyéka – a költő Gionról

Árpás Károly
Deák Ferenc Gimnázium
Szeged

Amikor először hallottam arról, hogy Horváth Futó Hargita szolt a Németh Dezsőék által megvásárolt Gion-ház padlásán talál füzetéről, melybe a középiskolás Gion Nándor írta alkotásait, akkor alig vártam, hogy olvashassam a műveket! Nemcsak azért, mert én is füzetbe írtam verseimet szakközepes koromban, hanem mert ugyanúgy érdekelt a költő Gion, mint korábban a középiskolás, egyetemista Baka István. (Hanák Ottó osztálytársa, barátja ismertetett meg a korai Baka-versekkel.)

Előzetes felvetések

A művész Gion Nándorral napjainkban egyre többen foglalkoznak. Ugyanakkor nem ártana, különösen a szülőföldjén, ha a kultúrpolitikusai életpályáját is fölterképeznék – ám ehhez helyi kutatók kellenének. Nemcsak Horváth Futó Hargita, hanem más szenttamásiak!

Az életrajzokból ugyan nyilvánvaló, hogy Gion költőként indult, ám ilyen írásai nincsenek közreadva¹.

Miután a pályaelhagyó szerző elvégezte az egyetemet, nem lett tanár (bár egyik alteregója, Kiss Lajos igen), hanem rádióriporterként kezdett dolgozni. Sajnos, riportjai, hangjátékai nincsenek sem rögzítve, sem közreadva. A Noran, Noran Libro Kiadó életmű-sorozata szinte befejeződött; a kutatók helyzetét nehezíti, a dokumentumok hozzáférését szinte lehetetlenné teszik a múlt évezred vége politikai eseményeinek zavarai. Emlékezzünk csak arra, hogy Magyarországon a rendszerváltás után tonnaszámra vitték MÉH- és szeméttelpekre a múlt nyomtatványait!

A fiatal alkotó kezdetben újságíró is volt; az életművel foglalkozók nehéz helyzetben vannak: cikkei, recenziói, kritikái nemcsak nincsenek közreadva, de egyetlen támasz csupán Horváth Futó Hargita munkája² lehet! Kérdés, hogy a közönyvtárakban és a művelődési intézményekben meddig őrződnek meg a problémás korszak kiadványai.

A szerző váltott: íróvá lett. Karcolatok, novellák, elbeszélések, regények tették híressé. Vallomásai, naplói segítenek az alkotói világ értelmezésében (a levelezése nem lett nyilvánosságra hozva). Életművével, munkásságával sokan foglalkoznak.

Ami szomorú: a forgatókönyvíró, a dramaturg/drámaíró Gion Nándor ma is ismeretlen. Az életműsorozatból ugyanúgy hiányzik ezen munkásságának bemutatása, mint az eddigi biográfiákból. Pedig a sokoldalú művész munkássága nem pusztán egyedisége miatt lehet fontos, hanem a befogadók és az ábrázolt világ miatt.

A Gion-versekről

A kamaszkori versek, melyek 1956-1959 között keletkeztek, ma már hozzáférhetőek.

Horváth Futó Hargita biografikus igényű monográfiája³ nemcsak bemutatja, hanem értelmezi is azokat. Három alkotásról van szó: *A csavargó*. *Régi álmok*⁴; *Este a falun*⁵; *A haldokló farkas*⁶.

Ezt követik az ún. pseudo-versek, amelyek a szépirodalmi alkotások tanúbizonyosága szerint 1964-65 között keletkezettek. Azért tekintem ezeket az alkotásokat „pseudo-mű”-veknak, mert nem Gion Nándorként jegyezte őket, hanem epikus alkotásaiba illesztette be, más személyekhez kapcsolva őket.

A következő alkotásokról van szó. Az időbeli sorrend mellett a címtelen alkotásoknak a filológiai hagyományt követve [első sorokat, szintagmákat] adtam azonosítandó címeiket. Tehát a művek: [Diófalevelek...]⁷; [Foghíjas országúton....]⁸; [Kékre dagadt rácok...]⁹; Az Ezeregyéjszaka meséi I.¹⁰; Az Ezeregyéjszaka meséi II.¹¹; [Mert céloom ez...]¹²; Téli regé¹³; [Érdemes hát verset írni...]¹⁴; [Ha mázsás teher...]¹⁵; Rosszul állnak a csillagok¹⁶; Disznók a börtönben¹⁷; [Közeleg...]¹⁸. Lehetséges, hogy az OSZK-ban elhelyezett nyolc doboznyi kéziratban még lehetnek lírai alkotások, vagy a magánlevelezésében¹⁹ – ám amíg ezek nem kerülnek nyilvánosságra, addig csak a hozzáférhető művekkel foglalkozhatok.

Az értelmezés háttere

A költői életmű értelmezéséhez a saját irodalomtörténeti összegzésem²⁰ tekintem alapnak.

A gyermek/kamasz alkotó által hozzáférhető szépirodalmi szövegek megítélésem szerint vagy az utóromantika, vagy a szecesszió, valamint a népiek stílusirányzatának jegyeit viselték.

A később írt/olvasható vallomások (naplók, esszék, cikkek, riportok stb.) szerint részben a tananyagból, részben a hozzáférhető kötetekből kimaradtak olyan alkotások, amelyek a szimbolizmus, az impresszionizmus, a neoklasszicizmus és a Horthy-korszak világát idéző sematizmus irányzataihoz kapcsolódtak. Az első három irányzat elit-kultúrához kapcsolódott, az utolsó pedig politikai okokból volt hozzáférhetetlen.

Az ún. pseudo-versek esetében felismerhető volt az ún. szocialista realizmus vonzása, valamint az avantgárd/neoavantgárd lázadásának a jelenléte.

A ránk maradt, hozzáférhető alkotások más irányzatokhoz nem kapcsolhatók.

A művek értelmezése

Bár az lenne a hagyománynak és a középiskolai tanári gyakorlatnak megfelelő, ha a szövegeket csatolnám az értelmezésekhez, de a terjedelmi és az időkorlátok ebben megakadályoznak.

A kamaszkori versek

A művek filológiai adatai Horváth Futó Hargita monográfiájához²¹ kapcsolódnak.

Az irodalomtörténész részletezve értelmezi *A csavargó* című művet²². A biográfus elemzése monografikus pontossága az ún. új-népiek csoportjához közelíti a költeményt. Ami az alkotás jelentőségét kiemelheti, az nem a szerkezet és a verselés, hanem a tizenéves lírai én lázadása. Ahelyett hogy hazavágyna a szabadkai kollégista, a műben egy olyan elvágyódás fogalmazódik meg, amely a korabeli disszidensek élményvilágára emlékeztet. Bár bizonyítani nem könnyű, de érzékelhető egy távoli asszociáció az angol beat-irodalom alakjai és alkotásai felé.

A következő alkotás, az *Este a falun* értelmezésében²³ a lokálpatrióta irodalmár szintén az utóromantika és az új-népiek jellegzetességeire hívja fel a figyelmet. Ami a kamasz-szerző különlegességét jelenti (s hogy erre a kortárs szerkesztők miért nem figyeltek fel, azt nem tudom), hogy a kamaszos lázadás ellensúlyaként megjelenik az otthon világa. Ráadásul ez nem a 1940-es és 1950-es éveké, amelyeket Gion maga is megélhetett, hanem a szülők, nagyszülők, dédszülők múltbeli tája.

Mielőtt Gion átváltott volna a családi és szenttamási, valamint vajdasági történetekre, ezzel az alkotásával a kamasz költő már jelezte a colour-local Szentteleky Kornél által felismert fontosságát. (Hogy ebben mekkora szerepe lehetett Csongrádi Lászlónak és más szerzőknek, ezt másoknak kell kideríteniük.)

Bár a harmadik költemény, *A haldokló farkas* magyarázata során²⁴ Futó Hargita felhasználja a posztmodern intertextualitás módszereit, de a kiemelt jellemző jegyek egyeznek a korábbi két vers jellemzőivel. A mű értelmezése közben, ha az allegorikus jelentéseket kutatjuk, akkor eszünkbe juthat a trianoni trauma, mint pusztulás. Az erőszakkal szétszakított magyarság kisebbségbe került részei szinte az 1980-as évekig semmiféle segítségben, támogatásban nem részesültek az anyaországtól. A farka semmit nem törődött a leszakadt társakkal.

Igaz, a példaköltő, **Csongrádi László** szövegeivel nem találkoztam. Reméljük, hogy a fia és rokonai, vagy ismerősei (és azok leszármazottai) az igények miatt felkutatják majd az írásait!

Jó lenne, ha a szenttamásiak felkutatnák a példaadó kötetét, ám Gion Nándor és a műveiben szereplő lírikus alkotók munkái alapján úgy vélem, hogy a példaadó művész a Monarchia kultúrvilágának hordozója lehetett. Föltételezem azt is, hogy a költeményeiben az utóromantika népiesség-dominanciája nemcsak összefonódott a szecesszió paraszti kultúra-mentésével, hanem az 1920-as évek népi mozgalmával is. Ugyanakkor azt gondolom, hogy Csongrádi alkotásaiból – egzisztenciális és politikai okokból – hiányzott a sematizmus irredenta tematikája. Ezt bizonyítja, hogy Gion életművében sosem fordult elő ez a politikai téma. Csongrádi munkásságának vizsgálata nem egyedül Gion munkásságát segítené elhelyezni, nem csak a nemzetiségi irodalomét, hanem segítene megvilágítani a magyar anyaországi alantasabb alkotók munkásságát is.

Az ún. pszeudo-versek

Az alkotások kronológiai besorolását a Gion-életműre támaszkodva készítettem el²⁵.

Érdekes, hogy a művekben felismerhető az egyetemet, magyar szakot végzett magyar szakos diplomás sokoldalú érdeklődése. (Jusson eszünkbe, hogy a tanszékvezető, Sinkó Ervin a magyar avantgárd egyik fontos alkotója volt!)

Kísérletet teszek az alkotások értelmezésére, ám nem törekszem komplex elemzésre, mint Baka István alkotásai esetében²⁶, nem követem Horváth Futó Hargita példáját, hanem a *Két csengetés között* című tanulmánykötetem²⁷ egyperces elemzéseit tekintem alapnak.

[Diófalevelek...]

Az Istenfélő Dánielnek tulajdonított vers kicsit Ady Endrét idézi. Részben a félrímes megoldással, részben a bimetrikus verseléssel (a háromütemű hangsúlyos verselésű sorokban megjelenik a jambikusság is), meg a négysoros versszakal. Ám szövegindoklás nélkül is érződik, hogy töredékről van szó.

Ugyanakkor a vers tartalmában jelen van a szecesszió is – nemcsak a népköltészetet való kapcsolódásával: táj és érzések összefonódása, hanem a gúny érzékeltetésével.

[Foghíjas országúton...]

A Kiss Lajos jegyezte töredék ugyan szabad versnek tűnik, ám túl rövid ahhoz, hogy akár avantgárdnak, akár impresszionistának minősítsük.

A két, intarziás rím – árnyak // szárnyak –, valamint az alakzatok jelenléte mégis a modernizmus felé mutat.

Ugyanakkor őrzi a vidéki tájat: a „foghíjas”-ság a mér földkövek, s az árkoktól védő korlátok maradványára utalhat.

[*Kékre dagadt rácsok...*]

A szintén Kiss Lajoshoz kapcsolt töredék expresszionista hatás jelenlétét érzékelteti, amelyet a szabad vers-jelleg is erősít. Bár a regényben nem említi, de az olvasónak felidéződik Gion tanárának, Sinkó Ervinnek híres regénye, az *Optimisták*. Nemcsak Sinkó, de költő barátai is közel álltak az avantgárdhoz.

Ugyanakkor megjelenik a hatvanas évek fiatal költőire jellemző József Attila-hatás is: jusson eszünkbe:

„...nyirkos cementfalak között
képzelhetsz egy kis szabadságot –
gondoltam. S hát amint fölállok,
a csillagok, a Göncölök
úgy fénylenek fönt, mint a rácsok
a hallgatag cella fölött.”

(*Eszmélet* – részlet 8.)

S akkor még becsúsztatnak a koncentrációs táborok és a GULAG hallott emlékei is.

Az Ezeregyéjszaka meséi I. (részlet)

A hatsoros, párrímes, nyugat-európai verselésű alkotás a szecesszió és az utóromantika keveredésére vall.

Az arab világra utalás a szecessziót erősítené, ha a mű nem lenne töredék. Ugyanakkor a filozofikus, de leegyszerűsítő tartalom a késő-romantikát idézi.

S a műben jelen van a háború utáni évek nyomorának tapasztalata is, de a népiértés hiányzik.

Az Ezeregyéjszaka meséi II. (részlet)

A négysoros, párrímes epigramma tartalma visszanyúl a preromantikához és klasszicizmushoz (olvassuk csak el Batsányi János ars poetika-szerű epigrammáit), ám a körülmények és az antik időmértékes verselés hiánya tovább erősítik a szecessziós vonásokat.

Érdekes, hogy Gion magyaros verselésű soraiban egy-egy ütem szótagszáma meghaladja a négy szótagot. A magyar verstanok nem szoktak szótagszám-szabályt érvényesíteni, csak a maximális ütemszámhoz, a négyhez ragaszkodnak.

[*Mert céлом ez...*]

Az Ahasvérushoz kapcsolható alkotásban részben a szecesszió, részben a hangulatköltészet nyomait ismerhetjük fel.

A filozofikus tartalom ugyanakkor a Nyugat első nemzedékének epigrammáit idézi.

A párrímes sorok és a hangsúlyos verselés a romantikára is utal.

Sajnos, a töredékesség miatt komplex elemzésre nem vállalkozhatunk; a mű teljesebb megértéséhez az epikus háttér szükséges, ám a gond az, hogy Gionnak ez a műve befejezetlen maradt.

Téli rege

Kiss Lajos alkotása a szecessziós ballada-imitációt és a magyar nóták hangulatát idézi.

Ha nem lenne a regényben, a mű szövegekörnyezetében a hozzá kapcsolódó magyarázat, akkor akár a szimbolizmus felé is mutatna – bár szimbolista balladára nem tudok példát mondani (ez a műfaj összeférhetetlen a szimbolista világgal).

Ugyanakkor a félrímek, a szabad vers forma és a tartalom ismét az expresszionizmust asszociálja.

Ugyanakkor a cím, s a regényben lévő magyarázat az utó-romantikához is hozzákapcsolja az amatőr költő művét.

[Érdemes hát verset írni...]

Kiss Lajos ars poetika-szerű improvizációja részben a szecessziót, részben a sematizmust idézi, csak az avantgárdhoz kapcsolható lázadás zavarja a minősítést (megint egyfajta Ady-epigonságról van szó).

Bár Gion Nándor esetenként látványosan törekszik a kötött formára, de sem az általános, sem a szakiskolában nem tanulhatták az antik kötött versformákat, és a szigorú szabályoknak eleget tevő műfajokat.

Igaz, az egyetemi képzés ennél szigorúbb, igényesebb lehetett, ám a jellemzés elvárása lehetetlenné tette, hogy Kiss Lajos profibb művész lehessen.

[Ha mázsás teher...]

A töredék arról árulkodik, hogy Kiss Lajos a romantikus emlékeket felidézve szívesen kapcsolódna az újnapiességhez vagy népiekhez.

Csak hogy az epigrammatikus töredék nem teszi lehetővé a végső minősítést.

Viszont asszociatívén jelen van a szociografikus látásmód!

Rosszul állnak a csillagok

Kiss Lajos ebben a szabad versében jól eltávolodik nemcsak a romantikától, hanem az expresszionizmustól is.

Látomásossága és a képzelet dominanciája már a szürrealizmus felé mutat.

Ezt erősíti, hogy a választott szabad vers-forma emlékeztet az automatizmusra is.

Disznók a börtönben

Ismét Istenfélő Dániel a költő. A mű átlátszó allegorikussága ismét a késő-romantikát idézi.

Ugyanakkor a téma, a polgárpukkasztás a szecessziót tagadó expresszionizmus felé mutat, amelyet a szabad vers-forma is erősít.

A disznó-téma ismét József Attila versét idézi:

„Láttam a boldogságot én,
lány volt, szőke és másfél mázsa.
Az udvar szigorú gyöpén
imbolygott göndör mosolygása.
Ledől a puha, langy tócsába,
hunyorgott, röffent még felém –
ma is látom, mily tétovázva
babrált pihéi közt a fény.”

(Eszmélet – részlet 11.)

Ám míg az gúnyos, itt, ebben a versben a tragikum a domináns.

[Közeleg...]

Az ismeretlen szerzőjű, műfordításnak mondott töredék ismét a szecesszióhoz kapcsolódik, kicsit idézve Pósa Lajos gyermekverseit.

Ugyanakkor a lázadás a Szabó Lőrinc-i rejtett futurizmusra utal (gondoljunk csak a *Kalibán* című alkotására).

Ám a végleges minősítést most is lehetlenné teszi a szöveg rövidsége.

Összegzés

Az életrajz, s a rendelkezésre álló dokumentumok alapján Gion Nándor a katonaság után, s miután rádiós riporterként bekapcsolódott az Új Symposion irodalmi csoportjába, fölhagyott a költészettel. Hogy ebben milyen szerepet játszott találkozott hivatásos, s nála jobb poétákkal, azt nem lehet tudni.

Hogy magánéleti fordulatai mennyiben voltak meghatározóak, azt legfeljebb a családtagok, s a még élő barátai, munkatársai, ismerősei tudhatják (jó lenne, ha visszaemlékezéseikkel, esetleg leveleikkel erősítenék a kialakuló Gion-kultuszt), de az tény, hogy Gion Nándor elsősorban epikus szerző és drámaíró (forgatókönyvíró) lett.

Emellett fontos volt kritikusi és közírói munkássága is. Erről nemcsak cikkei, naplórészletei vallanak, hanem kultúrpolitikai tevékenysége is bizonyíték.

Bár sok művében jelen van a szerzői, elbeszélői személyiség művészi rajza, de nem tért vissza a költői pályához. Elképzelhető, hogy ha még élne, akkor nem is hozná nyilvánosságra lírai alkotásait, ahogyan Arany János is elzárta fiatalkori alkotásait.

Ám ma már nem a szerző akarata a meghatározó, hanem a Gion-befogadók és a – kutatók igénye. Jusson eszünkbe Max Brod, aki közreadta barátja Franz Kafka műveit, s Lengyel Péter, aki megjelentette mestere, Ottlik Géza *Buda* című alkotását! Nem arról van szó, hogy esztétikai, kritikai alapról támadjuk az elhunyt alkotót, hanem hogy teljessé tegyük életművét és egyéniségét!

Jegyzetek:

1: Horváth Futó Hargita munkásságára támaszkodva 2012 utolsó hónapjaiban készítettem egy digitális Gion-kötetet: GION NÁNDOR VERSEI. Bízom abban, hogy a www.gionnandoremlekhaz.com honlapján megjelenik majd.

2: Horváth Futó Hargita: Lokális kontextus, elbeszélői szerepkörök és a szövegek átjárhatósága Gion Nándor opusában, Bölcsészettudományi Kar, Újvidék, 2012.

3: i. sz.: i.m.

4: Gion Nándor kamaszkori versei (1956-1959 között) In Horváth Futó Hargita: Lokális kontextus, elbeszélői szerepkörök és a szövegek átjárhatósága Gion Nándor opusában, Bölcsészettudományi Kar, Újvidék, 2010. 462-467. o.

5: Gion Nándor kamaszkori versei (1956-1959 között) In Horváth Futó Hargita: Lokális kontextus, elbeszélői szerepkörök és a szövegek átjárhatósága Gion Nándor opusában, Bölcsészettudományi Kar, Újvidék, 2010. 462-467. o.

- 6: Gion Nándor kamaszkori versei (1956-1959 között) In Horváth Futó Hargita: Lokális kontextus, elbeszélői szerepkörök és a szövegek átjárhatósága Gion Nándor opusában, Bölcsészettudományi Kar, Újvidék, 2010. 462-467. o.
- 7: [Diófalevelek...] (Istenfélő Dániel) 1964 tavasza előtt Gion Nándor pszeudo-versei (1988-1989 között) In Börtönről álmodom mostanában Forum Könyvkiadó Újvidék, 1990. 56. o.
- 8: [Foghíjas országúton...] (Kiss Lajos) 1964 nyári hétfő Gion Nándor pszeudo-versei (1988-1989 között) In Börtönről álmodom mostanában Forum Könyvkiadó Újvidék, 1990. 73-74. o.
- 9: [Kékre dagadt rácsok...] (Kiss Lajos) 1964 nyári hétfő Gion Nándor pszeudo-versei (1988-1989 között) In Börtönről álmodom mostanában Forum Könyvkiadó Újvidék, 1990. 74. o.
- 10: Gion Nándor pszeudo-versei (1964-1999 között). In Műfogsor az égből Noran Libro Budapest, 2011. In A teherhordó halála in Symposion 1964. szept. 24. – Műfogsor... 14. o.
- 11: Gion Nándor pszeudo-versei (1964-1999 között). In Műfogsor az égből Noran Libro Budapest, 2011. In A teherhordó halála in Symposion 1964. szept. 24. – Műfogsor... 16. o.
- 12: Gion Nándor pszeudo-versei (1964-1999 között). In Műfogsor az égből Noran Libro Budapest, 2011. In Komolytalan ünnep Ahasvérus V. in Új Symposion 1966/14-15. – Műfogsor... 35. o.
- 13: Téli regé (Kiss Lajos) 1964 tele Gion Nándor pszeudo-versei (1988-1989 között) In Börtönről álmodom mostanában Forum Könyvkiadó Újvidék, 1990. 109-111. o.
- 14: [Érdemes hát verset írni...] (Kiss Lajos) 1964 tele Gion Nándor pszeudo-versei (1988-1989 között) In Börtönről álmodom mostanában Forum Könyvkiadó Újvidék, 1990. 117-118. o.
- 15: [Ha mázsás teher...] (Kiss Lajos) 1965 kora tavasz Gion Nándor pszeudo-versei (1988-1989 között) In Börtönről álmodom mostanában Forum Könyvkiadó Újvidék, 1990. 121. o.
- 16: Rosszul állnak a csillagok (Kiss Lajos) 1965 tavasza Gion Nándor pszeudo-versei (1988-1989 között) In Börtönről álmodom mostanában Forum Könyvkiadó Újvidék, 1990.
- 17: Disznók a börtönben (Istenfélő Dániel) 1965 tavasza Gion Nándor pszeudo-versei (1988-1989 között) In Börtönről álmodom mostanában Forum Könyvkiadó Újvidék, 1990.
- 18: Gion Nándor pszeudo-versei (1964-1999 között). In Műfogsor az égből Noran Libro Budapest, 2011. In Borsszóró (pepperbox) revolver in Kortárs 1999/12. – Műfogsor... 515. o.
- 19: Kiadása bizonytalan; a szövegek hozzáférhetetlenek.
- 20: A MAGYAR IRODALOM TÖRTÉNETE in A magyar történelem és kultúra 1000 éve. Magyar nyelvű multimédiás DVD-ROM Felelős szerkesztő Barna Gábor Poszt-Art Bt. – Bar-So Kft. Cégcsoport Tudományos Kulturális Iroda Szeged, 2008.; in TŰNŐDÉSEK, VÉLEKEDÉSEK Madách Irodalmi Társaság Budapest-Szeged, 2010.; in TŰNŐDÉSEK, VÉLEKEDÉSEK Madách Irodalmi Társaság Budapest-Szeged, 2010. digitalizált változata in

„Örökség-Kultúra” Oktatási E-könyv és Médiatár / Tudomány és ismeretterjesztés (w3.heraldicart.uw.hu honlapról – 2010.06.29.) w3.sulinet.hu/orokseg/data – 2011.06.20.; (Szabó Klára fordításában angol kivonat) * in TŰNŐDÉSEK, VÉLEKEDÉSEK Madách Irodalmi Társaság Budapest-Szeged, 2010. digitalizált változata in „Örökség-Kultúra” Oktatási E-könyv és Médiatár / Tudomány és ismeretterjesztés (w3.heraldicart.uw.hu honlapról – 2010.06.29.) w3.sulinet.hu/orokseg/data – 2011.07.23.; in Árpás Károly: PILLÉREK in „Örökség-Kultúra” Oktatási E-Könyvtár w3.sulinet.hu/ /oroksegtar Bar-So Kft Szeged, 2012.

21: Horváth Futó Hargita: i. m.

22: i.m 19-20. o.

23: i.m 21-22. o.

24: i.m 22-23. o.

25: Istenfélő Dániel 1943/1944-ben születhetett; a történet elején húszévesen egyetemista. A versek keletkezéséhez:

1963.10. vége – Hegedűs Marcella néni, Istenfélő Dániel nevelőanyja halála (6. o.)

1963.11.01. Mindenszentek – Hegedűs M. temetése (6. o.)

1963.11.02. Halottak napján elkísérik a két lányt buszon a faluba (10. o.)

1963.11.02-03.: falusi börtön éjszaka (Józsi leszúrja Bogyót) (18. o.)

!!!. 1963.11.03. „vasárnap” (21. o.) – Szentpétery Imre szerint 1963-ban

1964. tele: bírósági tárgyalás kerékpár-lopás ügyben (41. o-tól)

1964. tavasza: Kiss Lajos meghívja Kovács Júliát Kucsuk cukrászdájába (49. o.)

1964. tavasza szombat: Kucsuk cukrászdájában a Lírikusok Bandája estét tart Kovács Júliának (57. o-tól)

1964. tavasza vasárnap hajnal: Kiss Lajos balesete; Kovács Júlia halála (60. o.)

1964. június eleje bírósági tárgyalás a balesetről (70. o.)

1964. nyári hétfőn vonul be Kiss Lajos a börtönbe (72. o.)

1964. késő ősze: Istenfélőék a Mánásokkal börtönbe kerülnek (103. o-tól)

1964. tele – 3 rab szökése miatt Mitar bukása; új felügyelő, a Macedón (103. o-tól)

1965. kora tavasz: I. D. és társai a börtönbe (120-121. o.)

1965. tavaszi szombat: a Lírikusok szavalóestje a karámban (136-137. o.)

1965. tavaszvégi szombat: Lírikusok fáklás estje (148. o-tól)

1965. nyári hét fő: Kiss Lajost a tengerpartra helyezik (158. o-tól)

1965. késő nyara: Szigonyos öngyilkossága (186-187. o.)

1965. ősze: Zorana fivérei botrányt csinálnak – Kiss Lajost visszavezénylik (200-202. o.)

1965. ősz közepe: Kiss Lajost áthelyezik a Villába (210. o-tól)

1965. december közepe: Kiss Lajos időcsökkentéssel és jó magaviselete miatt szabadul (221. o.)

1966. újév: ismét portás (226. o.)

1966. tavasza: Halmosi Róbert bandája dolgozik Kucsuknak (227. o.)

1966. tele: kiszabadulnak a Lírikusok (229)

1966. év vége: Halmosiek megtarthatják a szeszcsempészést; a Lírikusok áttérnek az aranyra – 1967 nyaratól Kiss Lajos falusi/tanyai iskolában fog tanítani.

A versek időrendje:

[Diófalevelek...] (Istenfélő Dániel) 1964 tavasza előtt

[Foghíjas országúton...] (Kiss Lajos) 1964 nyári hétfő

[Kékre dagadt rácsok...] (Kiss Lajos) 1964 nyári hétfő

Téli rege (Kiss Lajos) 1964 tele

[Érdemes hát verset írni...] (Kiss Lajos) 1964 tele
[Ha mázsás teher...] (Kiss Lajos) 1965 kora tavasz
Rosszul állnak a csillagok (Kiss Lajos) 1965 tavasza
Disznók a börtönben (Istenfélő Dániel) 1965 tavasza
A többi alkotást az idézetek megjelentetéséhez kapcsoltam.

26: KETTŐS TÜKÖRBEN Cikk, tanulmányok, verselemzések BAKA ISTVÁN életművéről (Varga Magdolnával) Illyés Gyula Megyei Könyvtár Szekszárd, 1998. digitalizált változata kiegészítő tanulmányokkal in „Örökség-Kultúra” Oktatási E-könyv és Médiatár / Tudomány és ismeretterjesztés w3.sulinet.hu/orokseg honlapról – 2012.02.17.; in PILLÉREK [Dvd-tanulmánykötet] „Örökség-Kultúra” Oktatási E-Könyvtár w3.sulinet.hu/ /oroksegtar Bar-So Kft Szeged, 2012.

27: KÉT CSENGETÉS KÖZÖTT Egy irodalomtanár kísérletei Bába és társa Kiadó, Szeged, 2003.